

Araştırma Makalesi

Aksaray Vilayet Gazetesi'nde Cumhuriyet'in İlk Yılları ve İnkılâplar (1929-1930)

Selahattin Çavuş (Dr. Öğr. Üyesi)
Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi
selahattincavus@aksaray.edu.tr

Başvuru Tarihi: 02.02.2018
Yayına Kabul Tarihi: 30.05.2018
Yayınlanma Tarihi: 30.07.2018

Öz

Basın, toplumu bilgilendirmenin yanında yöneten ve yönetilenler arasında iletişim köprüsü kurma özelliğine sahiptir. Tanzimat sonrası matbuatın yaygınlaşmasıyla, vilayet matbaa ve gazeteleri hem bu görevi yerine getirmiş, hem de Anadolu'nun ve bazı Orta Doğu ülkelerinin basın tarihinin ilk örneklerini vermiştir. Faaliyet gösterdiği yörenin kültür iklimini canlandıran vilayet gazetelerinin sayısı Cumhuriyet döneminde artmaya devam etmiştir. Aksaray Vilayet Gazetesi, Cumhuriyet ideolojisinin benimsetilmesinde ve yeni sistemin kökleşmesinde üstlendiği misyonu, 1926 yılından şehrin ilçeye dönüştürüldüğü 1933 yılına kadar sürdürmüştür. Tarihsel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada, Aksaray Vilayet Gazetesi'nin toplumsal dönüşüm sürecindeki rolünü ve yerini tespit etmek amacıyla gazetenin Ekim 1929 ve Aralık 1930 yılları arasındaki 23 sayısı mercek altına alınmıştır. Cumhuriyet'in kazanımları, millî eğitim ve millî iktisat seferberliği, harf inkılâbı, çok partili hayata geçiş denemeleri, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi ve yabancı basının inkılâplara yönelik tutumunu yansıtan temalar başlıklar halinde ele alınmış ve betimsel analiz uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, İnkılâplar, Yerel Basın, Aksaray Vilayet Gazetesi.

Research Article

The First Years of Republic and Reforms in the Aksaray Vilayet (Provincial) Newspaper (1929-1930)

Selahattin Çavuş (Asst. Prof.)
Aksaray University Faculty of Communication
selahattincavus@aksaray.edu.tr

Date Received: 02.02.2018
Date Accepted: 30.05.2018
Date Published: 30.07.2018

Abstract

The press build communication bridges between the ruling and the ruled, as well as informing the public. Following the widespread of printing after Tanzimat the provincial printing press and newspapers fulfilled this task and gave the first examples of press history of Anatolia and some Middle Eastern countries. Provincial newspapers have vitalized the cultural climate and the number of them has continued to increase during the Republican period. The Aksaray Vilayet Newspaper was used for the adoption of the Republican ideology and the rooting of the new system from 1926 to 1933. In this study, 23 numbers of the newspaper were examined between October 1929 and December 1930 using historical research model in order to determine the role of newspaper in the social transformation process. It was observed that the newspaper underlined the achievements of the Republic, national education and national economic mobilization, alphabet reform, attempts of transition to multi-party democracy, women's suffrage and the foreign media's attitude toward revolution.

Keywords: Republic, Revolutions, Local Press, Aksaray Vilayet Newspaper.

Giriş

Bu çalışma, Türk basın tarihinde kalıcı izler bırakan vilayet gazeteciliğinin önemli bir örneği olan Aksaray Vilayet Gazetesi'nin, Cumhuriyet ideolojisinin benimsetilmesi ve kökleştirilmesi ile inkılâpları ele alış biçiminin tespitine yöneliktir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte, Balkanlardan Kafkaslara ve Orta Doğu'ya geniş bir coğrafyada yayın yapan vilayet gazeteleri, devlet söyleminin taşradaki temsilcisi gibi hareket etmişlerdir. Bu açıdan taşra basınının ilk örneklerini veren resmî nitelikteki bu gazetelerin üstlendiği görev, hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde büyük benzerlikler taşımaktadır. Birincisi, gazetelerin yayın içerikleri, mahalli yönetim sistemindeki değişikliğin yani vilayet sistemine geçişin amacı doğrultusunda şekillenmiştir. İstanbul hükümetinin kararlarını duyuran gazeteler, devlet imkânlarıyla basılmış ve dağıtımı yine devlet imkânlarıyla yapılmıştır (Topuz, 2015: 31). İkincisi, bu gazetelerin görece etkili olması bir kısmının uzun soluklu yayınlar yapmasını sağlamıştır. Bu nedenle vilayet matbaalarında 1865 yılından itibaren yayınlanmaya başlayan gazetelerin sayısı II. Meşrutiyet'e gelindiğinde 35'i bulmuştur. Üçüncüsü ise Cumhuriyet idaresinin vilayet gazeteciliği gelenek ve tecrübesini geliştirerek sürdürmesidir. Böylece yüz yılı aşkın sürede yayınlarına devam eden vilayet gazeteleri, hem Osmanlı'nın dağılmasına hem de Cumhuriyet Türkiye'si'nin doğuşuna tanıklık etmiştir.

Aksaray ilinin bilinen ilk süreli yayını olan Aksaray Vilayet Gazetesi, 7 yıllık yayın süresi boyunca Cumhuriyet'in kazanımlarını ve inkılâpları yarı resmî kimliğiyle sayfalarına taşıyarak devlet-toplum ilişkisinde önemli bir görevi yerine getirmiştir. Bu araştırmanın amacı, Aksaray Vilayet Gazetesi'nin haber ve yazıları üzerinden toplumsal dönüşüm sürecindeki rolünü ve yerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda öncelikli olarak Avrupa'da ve Türkiye'de basının toplumsal dönüşümdeki yeri ortaya konulduktan sonra Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde basın-iktidar ilişkileri değerlendirilmiş ve ardından Aksaray Vilayet Gazetesi'nin kuruluş amacı, yayın politikası ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Son bölümde gazetenin ilgili zaman aralığındaki sayıları çalışmanın amacına uygun olarak analiz edilerek değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. Basının Toplumsal Dönüşümdeki Yeri

Matbaanın Avrupa'ya taşınması sonrası yayıncılık, toplumsal dönüşümün belirleyicilerinden biri haline gelmiştir. Kitap basıncılığının gelişmesinin ardından gazeteciliğin kitlesel bir faaliyete dönüştüğü 17. yüzyıldan itibaren toplumsal hafızayı temsil eden geleneğin yerini, matbaa ve basılı materyaller gibi yazılı kültür araçları almıştır. Matbaa, basılı materyalleri olağanüstü bir hızla çoğaltmasına ek olarak yeni tip insanın oluşmasında da önemli bir yere sahiptir. Nitekim Anderson (2011) matbaa kapitalizmi kavramsallaştırmasını, yeni tip insanı tanımlamak amacıyla kullanmıştır. Kitap ve gazetelerin dilsel farklılıkları azaltması ve ulus bilincini oluşturması, Avrupa halklarına gönderme yapan yeni tip insanın temel özelliğidir. Bu araçlar, Avrupalı kimliğinin oluşmasına ve yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. Böylece matbaa gitgide, kitlesel kültürün üretimi ve dağıtımının temel aracı haline gelmiştir. McLuhan (1999) benzer biçimde yeni insan ve yeni toplumu kitlesel üretim ve yayıncılık ile birlikte ele almıştır. Burada da sözlü kültür, sesli iletişim olarak tanımlanmış ve basıncılığın yaygınlaşmasıyla görsel kültürün yani yazılı kültürün egemen hale geldiği vurgusu öne çıkmıştır. Yazılı kültürün zamanla dilsel birlikteliği sağlaması, Avrupa'da uluslaşma süreçlerini hızlandırmıştır.

Osmanlı'da ise yayıncılık, fikirlerin halka ve diğer aydınlara ulaştırılmasında görece sınırlı bir etkiye sahiptir. Siyasi fikirler edebi yazılar aracılığıyla aktarılırken, kamuoyu oluşturmak ve kamuoyunu eğitmek için yayıncılık faaliyetlerine önem verilmiştir. Okuma-yazma oranının düşük olması ve ulaşım imkânlarının yetersizliği nedeniyle basın görevini tam olarak yerine getiremese de 1865'te başlayan Yeni Osmanlılar hareketi 'hürriyet' vaadiyle toplumsal dönüşümün ilk emarelerini vermiştir (Gürkan, 2000, 13). Karşılaştıkları bütün zorluklara rağmen Namık Kemal, İbrahim Şinasi, Ziya Gökalp ve Ali Suavi gibi gazeteci ve yazarlar vatani kurtarma düşüncesiyle yayıncılığa ağırlık vermiştir. Mücadelelerini Osmanlı'nın çöküşüne kadar sürdüren aydınlar, İstanbul ve Ankara'da farklı görüşler etrafında cemiyetler kurarken, Anadolu hareketinin hem yanında hem de karşısında duran bu yapılanmaların öncü isimleri yine gazeteci ve yazarlar olmuştur. Bununla birlikte Osmanlı aydınlarının yayıncılığa ve basına yükledikleri misyon Osmanlı dönemiyle sınırlı kalmamış, Cumhuriyet döneminde basın ve yayın faaliyetlerinin rolü giderek artmıştır (Akça, 2000, 133-134).

Osmanlı'da birliği korumak ve parçalanmanın önüne geçmek amacıyla ortaya atılan fikir akımları farklı kaynaklardan beslenmekle birlikte hemen hepsi gazete ve dergiler aracılığıyla halka ulaştırılmaya çalışılmıştır. Devlet perspektifinden bakıldığında ise Osmanlı'da birliğin sürdürülmesi amacıyla 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeşitli önlemlerin alındığı görülmektedir. 1864 yılında yerel yönetimlerle ilgili düzenleme çerçevesinde eyalet sistemi kaldırılarak yerine vilayet sisteminin getirilmesi bu açıdan oldukça önemlidir. İlk olarak Tuna, Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne ve Trablusgarp vilayetlerinin kurulmasını takiben, vilayetlerin kendi ihtiyaçlarını karşılaması amacıyla matbaalar kurulmuştur (Koloğlu, 2006, 31-32). Bu değişikliğin asıl amacı Batı destekli ayrılıkçı faaliyetleri önlemek olsa da, matbaalar zamanla faaliyet gösterdiği yörede farklı amaç ve beklentilere hizmet etmeye başlamıştır.

Vilayet matbaaları, gazeteler başta olmak üzere kitap, dergi, takvim ve salnameler basarak (Arabacı, 2002, 117), toplumun kültür ve eğitim hayatı üzerinde belirgin bir etki alanı yaratmış, yayınladıkları yerlerde adeta çöldeki vahalara benzer kültür adacıkları oluşturmuşlardır (Kocabaşoğlu ve Birinci, 1995, 104). Hatta Osmanlı toplumunda gazetelere öylesine önem atfedilmiştir ki bu yayınlara neredeyse birer kitap gözüyle bakılmıştır. Yeni edebiyat ürünlerinin ilk örnekleri gazeteler vasıtasıyla okuyucuyla buluşturulmuştur. Bunun yanında toplum şiiri, tiyatroyu, modern bilimi ve düşüncüyü gazete sayesinde takip eder hale gelmiştir (Ayhan, 2007, 287). Vilayet gazete ve matbaaları sayesinde en üst yönetimden en alt tabakadaki çalışanlara kadar yeni bir eğitilmiş grup meydana gelmiştir. Halkın haber alma ihtiyacının karşılanmasının yanında bu küçük ama etkili gruplar eliyle din ve eğitim hayatına dair farklı seviyelerde kültürel üretimler gerçekleştirilmiştir. Türkçe ve yerel dillerde basılan kitaplar okullarda okutulmuş, ayrılıkçı faaliyetlerin önlenmesine çalışılmıştır.

Türk modernleşmesinin önemli bir aracı olarak kullanılan gazeteler, fikir dünyasının şekillenmesinde de pay sahibi olmuştur. Bu nedenle Balkanlardaki ve Arap coğrafyasındaki kısmi etkisi bilinen vilayet matbaacılığı geleneği Cumhuriyet döneminde sürdürülmüştür. Millî Mücadele döneminden 1970 yılına kadar 45 vilayet gazetesi Anadolu'da ve Trakya'da yayın yapmıştır. Tespit edilebilen gazetelerin 19'u Osmanlı döneminde yayınlarına başlamış ve Cumhuriyet döneminde yayınlarına bir süre daha devam etmiştir. Bu gazetelerin çıkarılma amacı incelendiğinde, önceliğin

yasa ve yönetmelikler ile vilayette yürütülen çalışmaların halka duyurulması olduğu anlaşılmaktadır (Varlık, 2015, 453).

2. Cumhuriyet'in İlanı ve Mustafa Kemal'in Basınla İlişkileri

Basın aracılığıyla kamuoyu oluşturmanın önemini ve gücünü çok iyi bilen Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı yıllarından itibaren basınla yakın ilişkiler kurmuştur. Bunun ilk örneklerinden biri 1918 yılında yayınlanmaya başlayan Minber gazetesidir. Mustafa Kemal, Minber'i Fethi Okyar'la birlikte kurmuştur. Tesadüf ettiği dönem dikkate alındığında Minber gazetesinin büyük savaşta alınan yenilgi ve Mondros Mütarekesi sonrası halka moral vermeye çalıştığı ve mandacılığı açıkça reddettiği görülür (Topuz, 2015, 117; Kaya, 2007).

Mustafa Kemal'in Millî Mücadele döneminde çıkardığı bir diğer önemli gazete İrade-i Milliye'dir (14 Eylül 1919). Erzurum Kongresi sonrası alınan karar uyarınca kamuoyunun oluşturulması ve Millî Mücadele'ye destek sağlaması amacıyla yayınlanan gazetenin başyazısını Mustafa Kemal yazmıştır. Hatta gazetenin Ankara'ya taşınması istenmesine rağmen Sivas eşrafından bazı isimlerin ricası ile gazete Sivas'ta yayınlarına devam etmiştir (Ayhan, 2009, 114). Mustafa Kemal'in bizzat kurduğu diğer bir gazete olan Hâkimiyet-i Milliye'nin yayınlarına başladığı tarih 10 Ocak 1920'dir. Haftada iki gün dört sahife olarak yayınlanmaya başlayan gazete, daha sonra haftada üç gün ve nihayet Şubat 1921'den itibaren günlük olarak çıkmıştır. Gazete, "Cumhuriyet rejimini yaratan eylemin ana siyasal sözcüsü" olarak nitelenmiştir (Tüfekçioğlu, 1992, 47). Millî Mücadele yıllarında Ankara'da kurulan Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, 1934 yılında Ulus adını almıştır. Falih Rıfkı Atay'ın yönetimindeki gazete, bu dönemden itibaren hükümetin ve dolayısıyla Cumhuriyet Halk Fırkası'nın (CHF) görüşlerini yansıtmaya devam etmiştir (Topuz, 2015, 164).

Millî Mücadele yıllarında ve özellikle Birinci Meclis'te sürecin parçası olarak kendini ifade imkânı bulan muhalif sesler, Cumhuriyet'in ilanı ile büyük ölçüde susturulmuştur. Bu noktadan itibaren Cumhuriyet idealinin hayata geçirilmesinde tek parti ve düşünce üzerinden hareket edilmiştir. Osmanlı'da devletin üzerine inşa ettiği İslam kimliğinin aksine Cumhuriyet'le birlikte millî birliğin oluşturulması amacıyla ulus fikri etrafında yeni bir söylem oluşturulmuştur. Toplumun baştan aşağı dönüştürülmesi amacını benimseyen kurucu ideoloji, sistemin benimsenmesi ve yerleşik hale gelmesi için basını kullanmıştır. Hilafet ve saltanat gibi başlıca meselelere dönük aşırı duyarlılık zaman içerisinde baskıyı arttırmış, basın da baskılardan fazlasıyla nasibini almıştır.

Düşmana karşı mücadeleyi fiili olarak yürüten Birinci Meclis'in sahip olduğu çok sesli yapı, Lozan'dan gelen anlaşmazlıklarla birleşince gruplar arasında derin ayrılıklara neden olmuştur. Hilafet başta olmak üzere, başkentin durumu, İstanbul'daki muhalefetin durumu, meclisteki gruplar, Halk Fırkası, Mustafa Kemal'in halkçılık programı, seçimler, sulh meselesi, nüfus sorunu, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, gelecekte yapılacak antlaşmalar, devlet örgütlenmesi temelinde memurların durumu ve kadınların durumu (Ayhan, 2009, 119) gibi temel iç ve dış meseleler İcra Vekiller Heyetini -yeni hükümet- çalışamaz hale getirmiştir. Bu sorunlara İsmet Paşa ile hükümet arasındaki Lozan kaynaklı tartışmalar da eklenince heyet görevden ayrılmış, yeni heyetin oluşturulması yönündeki gayretlerin boşa çıkması, Mustafa Kemal'in zaten uzun süredir planladığı rejimin adının konması yönünde elini güçlendirmiştir. Nitekim 28 Ekim'de yapılan toplantı sonrası Cumhuriyet'in ilanına

karar verilerek, Anayasa'ya; "Türkiye Devletinin şekl-i hükümeti, Cumhuriyettir" hükmünün konulması için bir yasa önerisi hazırlanmıştır. Yoğun tartışmalara sahne olan meclis, nihayet 29 Ekim'de Cumhuriyet'i ilan etmiştir (Koçak, 1992, 92).

Cumhuriyet'in ilanı ile ilgili İstanbul ve Ankara basını farklı tavır sergilemiştir. Muhalif basın, hükümeti rahatsız edecek eleştirilerle yayınlarını sürdürürken, iktidar yanlısı gazeteler adeta yönetimin sözcüsü gibi hareket etmiştir. Muhalif gazetecilerden Hüseyin Cahit Tanin'deki bir makalesinde, Cumhuriyet'in alkış, şenlik ve dua ile yaşayamayacağını ancak doğru idare ile yaşayacağını yazmıştır (Güz, 1991, 86-87). Giderek artan muhalif yazılar karşısında iktidarın tutumu sertleşmiş ve ağır tedbirler gündeme gelmiştir. Mustafa Kemal'in öncelikli beklentisi, basının Cumhuriyet uygulamalarını benimsemesi ve savunması yönünde olmasına rağmen basın yeniliklerle ilgili tavrını değiştirmemiştir. Sonuçta İstiklâl Mahkemeleri İstanbul'a gönderilmiş ve gazeteciler beraat etseler bile yargılanmaktan kurtulamamıştır (Güz, 1991, 108).

Bu süreç içerisinde basın tarihi açısından sayısız önemli gelişme yaşanmıştır. Basın-iktidar ilişkilerini derinden etkileyen olaylardan birisi de kuşkusuz 1925 yılında başlayan Şeyh Sait Ayaklanması'dır. Hükümet Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin bir kısmında etkili olan olayları bastırabilmek için Takrir-i Sükûn Kanunu'nu çıkarmıştır. 1929 yılı başlarına kadar yürürlükte kalan bu kanun gereğince çok sayıda gazeteci yargılanmıştır. Muhalif Tanin gazetesi de yaşananlardan nasibini almış, başyazarı Hüseyin Cahit tutuklanmış ve yargılama sonunda sürgüne gönderilmiştir. Aynı günlerde Zekeriya Sertel, Cevat Şakir ve I. Dönem İstiklâl Mahkemesi başkanlarından Abdülkadir Kemali Bey Kanun'a muhalefet ettikleri gerekçesiyle yargılanarak çeşitli cezalara çarptırılmıştır (Koç, 2006, 88).

3. Aksaray Vilayet Gazetesi

Aksaray Vilayet Gazetesi, yörede basın yayın geleneğini başlatmasının yanında Cumhuriyetin halka benimsetilmesi ve inkılâpların yaygınlaştırılmasındaki rolü nedeniyle Türk basın tarihi açısından önemli bir yerde durmaktadır. Yarı resmî nitelikteki gazete, Aksaray Vilayetinde matbaa kurulması yönündeki kanun uyarınca 19 Teşrin-i Evvel 1926 yılında yayınlarına başlamış, 18 Nisan 1933 yılına kadar yayınları devam etmiştir. Aksaray Vilayet Matbaası'nda basılan gazete Çarşamba günleri çıkmış ve 5 kuruştan satılmıştır.

Gazetenin yayın ilkesi "hep samimiyet hem muhabbetle halkın, köylünün anlayabileceği bir lisan kullanarak siyasi ve şahsi olmamak şartıyla ilmi, edebi, fenni yazılar icra ve tatbik-i kabil faydeli şeyler yayınlamak" olarak belirlenmiştir (Çavuş ve İşliyen, 2017, 212). Gazete, 1926 yılında yayın hayatına başladığında Arap harfleriyle basılırken, 1928 yılından itibaren yeni Türk harflerine geçiş yaparak dönüşüme ayak uydurmuştur. Aksaray Vilayet Gazetesi, toplumu her yönüyle kuşatan siyasi, sosyal, hukuki, iktisadi, eğitim ve kültür alanlarında gerçekleştirilen inkılâpların bir kısmına da tanıklık etmiştir.

Aksaray Vilayet Gazetesi'nin genel olarak öne çıkardığı konular arasında Cumhuriyet'in kazanımları başta olmak üzere Gazi Paşa ve İsmet Paşa'nın açıklamaları ile TBMM konuşmaları önemli bir bölümü oluşturmaktadır. Bunun yanında çıkarılan kanunlar, atamalar, ekonomiye ve eğitime ilişkin gelişmeler oldukça geniş yer kaplamaktadır. Gazete özellikle harf inkılâbı konusunda

hassas olmakla birlikte, yeni Türk harflerine geçişin her aşamasına tanıklık ederek inkılâbın kökleşmesi sürecinde aktif rol almıştır (Çavuş ve İşliyen, 2017). Gazetenin ele aldığı diğer konular arasında memleket gezileri, ihracat-ithalat, bayındırlık faaliyetleri, tarım ve hayvancılığa ilişkin gelişmeler, sağlık, yerli malını teşvik, cemiyet, dernek haberleri ile reklâmlar ve eğitim kurumlarının etkinlikleri bulunmaktadır (Tuğluoğlu, 2016).

4. Yöntem

Çalışmanın bu başlığı altında araştırma modeli, örneklem seçimi, araştırmanın tasarımı ve uygulanması, verilerin toplanması, araştırma soruları ve analiz tekniğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Tasarımı ve Uygulanması

Çalışmada, tarihsel araştırma tasarımı uygulanmıştır. Tarihsel araştırmalar, geçmiş nesnel ve doğru bir şekilde yeniden kurmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmalarda veri toplama kaynağı kitap, belge, gazete, film ve dergi gibi araçlardır (Erdoğan, 2007, 133). Tarihsel araştırmalarda, araştırmacı, verileri bizzat kendisi toplar. Bu veriler çeşitli kaynaklardan elde edilmiş belgelerden, gözlemlenen davranışlardan veya görüşmelerden elde edilebilir (Creswell, 2016, 45). Bu doğrultuda araştırmaya konu gazete nüshalarının toplanmasında Aksaray İl Halk Kütüphanesi'nin sayısal arşivi kullanılmıştır. Araştırmanın odaklandığı Ekim 1929 ve Aralık 1930 aralığındaki 23 sayı analize dahil edilmiştir. Bu dönemin incelenmesinde yurt içi ve yurt dışındaki siyasi ve ekonomik gelişmeler ile harf inkılabının 1929 yılında tamamlanması belirleyici olmuştur. Böylece araştırmaya, gazetenin Arap harfleriyle basılan sayıları dâhil edilmemiştir.

4.2. Araştırma Soruları

Araştırmanın giriş bölümünde belirtilen amacına bağlı olarak şu sorular sorulmuştur:

1. Aksaray Vilayet Gazetesi, incelenen dönemde Cumhuriyet'in kazanımlarını nasıl aktarmıştır?
2. Gazete, inkılâplara ilişkin hangi temaları öne çıkarmıştır?
3. Gazetede, yabancı basının Cumhuriyet ve inkılâplara yönelik tutumu nasıl ele alınmıştır?
4. Gazete hangi haber kaynaklarını tercih etmiştir?

4.3. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizi için, çalışmanın amacına uygun olarak temalar belirlenerek betimsel analiz uygulanmıştır. Alanyazında verilerin analizi konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Araştırmacı yorumları ile ortaya çıkan temaların anlamlı biçimde ilişkilendirilmesinde kullanılan yaklaşımlardan olan betimsel analiz, daha çok araştırmanın kavramsal yapısının açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Betimsel analizde veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analizde temel amaç, elde edilen bulguları düzenli bir biçimde yorumlayarak sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 255-256).

5. Bulgular ve Yorum

Aksaray Vilayet Gazetesi'nin araştırmanın konu edindiği dönem içerisindeki 23 sayısı mercek altına alınmış, Cumhuriyet ve inkılâpları konu alan toplam 37 yazı incelenmiştir. Bu yazıların büyük bölümü haber kategorisinde ele alınmakla birlikte

az sayıda makale ve duyuru yer almaktadır. İncelenen sayılarda Cumhuriyet'in ilanı, eğitim seferberliği, iktisadi gelişmeler, harf inkılâbı, Serbest Fırka'nın kapatılması, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi ve yabancı basında inkılâplar olmak üzere 7 tema öne çıkmaktadır.

5.1. Aksaray Vilayet Gazetesi'nde Cumhuriyet'in İlanı

Aksaray Vilayet Gazetesi; siyaset, ekonomi, ihracat-ithalat, eğitim, tarım-hayvancılık, sağlık, ilan ve reklâmlar gibi çok sayıda içeriğe sahip olmasına rağmen gazetenin asıl amacı, Cumhuriyet düşüncesinin halk tabanında kökleşmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda gazetenin yaklaşan Cumhuriyet Bayramı vesilesiyle 23 Birinciteşrin 1929 tarihli *Yarını Düşünmek* başlıklı başyazısında Cumhuriyet'e duyulan kayıtsız şartsız bağlılık şu sözlerle dile getirilmiştir:

Bazı tarihler vardır ki, onlar milletlerin ruhuna hakim olur, yaşayışlarında tesirini gösterir. Türk milleti, kudret ve kuvvetini gösterebilecek sahayı, şekli 29 Teşrinievvel günü iktisap etmiştir. Cumhuriyet, Türk milletinin ruhunda senelerce gizlenmiş olan istidatların canlanmasına, kuvvet bulmasına amil olmuştur. Bu büyük günün özünde her Türk hürmetle eğilir, bu kıymetli idareyi bahşeden büyük Rehber kalbindeki pürüzsüz ve lekesiz muhabbet ve hürmeti bütün kuvvetile hisseder. Büyük günleri tes'it ederken, o günlerin yarın da aynı heyecanla tes'it olunmasını da emniyet altına almak lazımdır. Yarının en büyük emniyet işaretçisi, bu günün yavrularıdır. Onlara gösterilecek ihtimam çok sevdiğimiz ve üzerine titrediğimiz cumhuriyete sonsuz ve nihayetsiz can vermek demektir... Yarını düşünen milletler, felaketsiz şahit olmazlar (Aksaray Vilayet Gazetesi, 23 Birinciteşrin 1929, 1).¹

Gazete, Cumhuriyet Bayramı'nın ertesi günü 30 Birinciteşrin 1929 tarihli nüshasında, *Dünkü Salı gününe müsadif mukaddes Cümhuriyet Bayramımızın yıl dönümü* başlıklı haberde tam sayfa olarak kutlamalara yer vermiştir. Haberin ilk bölümünü Cumhuriyet'in faziletleri ile Aksaray'daki havaya ayıran gazete, ikinci bölümde Vali Vekili Hilmi Bey'in beraberindeki *zabitan* ve *memurin* ile birlikte merasim alanındaki konuşmasını aktarmıştır. Gazete Vali Bey'in okuduğu Türkçe duaya dikkat çekmektedir: *Millet, hükümet ve Erkam ve Cümhuriyetin ilelebet payidar olmalarını Allahdan dilerim. Kahrolsun düşman, yaşasın Cümhuriyet*" (Aksaray Vilayet Gazetesi, 30 Birinciteşrin 1929, 1).

Cumhuriyet'in *yüce değerlerini* sıralayan gazete, Türk ulusal kimliği üzerinde dururken, Vali Bey'in açıklamasında Osmanlı'ya dönük şu değerlendirmeleri sayfasına taşımaktadır:

Muhterem halk, Bu aziz Cümhuriyet gününe kavuşmak için biz Türkler birkaç inkılap geçirdik. Bir zamanlar mutlaki idarede ferdi hakimiyetin uzun seneler kopmak bilmeyen zinciri esareti altında idik. Kıpırdamak imkanı yoktu. Bu esareti, bu zilleti çekmek Türk'e yakışmazdı. Türk, benliğini tanımak, hür ve müstakil yaşamak arzu ediyordu. Türk, medeni olarak yaşamak istiyordu. Türk azim ve metaneti, Türk dehası, Türk kuvveti bu mutlaki idareyi yıkıp meşruti idareyi tesis ettirmişti (Aksaray Vilayet Gazetesi, 30 Birinciteşrin 1929, 2).

Aksaray Vilayet Gazetesi, Cumhuriyet'in faziletlerini siyaset adamlarının yanı sıra edebiyat dünyasından isimler aracılığıyla da aktarmaya devam etmiştir. Milliyet gazetesinin *memleketin güzide mütefekkir ve münevverlerine* sorduğu *Gazinin en büyük eseri nedir?* sorusuna verilen cevapları sayfalarına taşıyan gazete Abdülhak Hamit Bey (Tarhan) ve Hüseyin Rahmi Bey'in (Gürpınar) inkılâplara ilişkin görüşlerini paylaşmıştır. Abdülhak Hamit Bey, *Gazinin en büyük eserinin* Türkiye Cumhuriyeti olduğunu dile getirirken, Hüseyin Rahmi Bey, savaşın kazanılması ve

sonrasındaki gelişmeleri edebi bir dille yorumlamış ve iki noktaya dikkat çekmiştir:

Abdülhak Hamit: Büyük Gazinin en büyük eseri hangisi olduğunu tayin etmek kolay değildir. Büyüklüğün küçüğü olamayacağı gibi onun biri birinden büyük olan eserlerinin de en büyüğü olamaz. Her biri bir şehkârı dehaettir. Bununla beraber bana öyle geliyor ki o namütenahi şahsiyetin en evvel hatıra gelen cihanşümül eseri bu günkü TÜRKİYE CÜMHURİYETİ dir. Ve ona ebediyyen bir nümune gibi bakabiliriz.

Hüseyin Rahmi: Bu sualinizin heybeti önünde sarsıldım. Acaba Gazi hazretlerinin hangi eserleri küçüktür ki içlerinden büyüğünü seçebilmek bir makyas tanzimine kadir olabilelim. O, dünyayı mephut eden bir harp kazandı. Bu zaferin halesiyle dünyanın bütün ufuklarından parladığı zaman bu mucizeden gözleri kamaşan yarü ağyar: Acaba bu insan mı? Hayır, dediler, bu beşer fevkinde bir hilkattır. Tarih bir çok harp dâhileri sayar. Onların yaratmış olduğu mucizelerin önünde hayretle düşünürüz. Fakat kazanılan menfaatler ekseriya zevale mahkûmdur. Gazinin ise lazeval asıl himmetü kudreti harpten sonradır. Bu ikinci mucize birinciye tefevvuk eder. Bu da taassup ejderiyle olan gazası ve büyük zaferidir... (Aksaray Vilayet Gazetesi, 19 Haziran 1929, 1).

Gazete, *Büyük Gazinin en büyük eseri nedir?* Mütefekkir ve Güzidelerimizin Cevapları başlığı altında aydın ve düşünürlerin görüşlerini ilerleyen sayılarda da aktarmayı sürdürmüştür. Ahmet Refik (Altınay) ve Mehmet Fuat (Köprülü) gibi dönemin önemli fikir adamları daha önceki sayılarda yayınlanan düşüncelere benzer görüşlerini dile getirmiştir. Altınay soruyu, *hürriyet ve istiklal vurgusu ile ... ictimai, siyasi, adli, mali bütün müesseseleri garplılaşmış yeni ve asri bir devlet: Türkiye Cumhuriyeti...* sözleriyle batılılık vurgusu yaparken, Köprülü; *Millî hudutları içinde tabii inkişafını takip eden müstakil Türkiye!* (Aksaray Vilayet Gazetesi, 26 Haziran 1929, 1) diyerek en büyük eserin Cumhuriyet olduğundan bahisle, aydınların ortak görüşüne iştirak etmeyi tercih etmiştir. Gazetenin bu başlık altındaki haberleri ilerleyen sayılarda devam etmiş, Şükûfe Nihal (Başar), Sadri Maksudi (Arsal) ve Orhan Seyfi (Orhon) gibi isimlerin *Milliyet* gazetesine yaptıkları değerlendirmeleri okuyucusuyla paylaşmıştır.

Aksaray Vilayet Gazetesi'nde millî gün ve haftalarda gerçekleştirilen etkinlikler özenle kaleme alınmaktadır. 29 Ekim, 19 Mayıs, 23 Nisan ve 30 Ağustos gibi günlerde birinci sayfadan verilen haber ve makalelerin duygu yoğunluğu oldukça fazladır. Gazetenin 28 Ağustos 1929 tarihli nüshasında birinci ve ikinci sayfanın tamamına yakını büyük zafere ayrılmıştır. *26-30 Ağustos Büyük cidal ve zafer günleri* başlıklı yazıda Osmanlı'nın cihan devleti olmasına vurgu yapılmıştır. Geçmişini daha çok olumsuzluklarla anmayı tercih eden gazetenin zafer günlerinde geçmişe bakışı olumluya dönmekte ancak yine de *Halife'nin* şahsında Osmanlı idaresini hedef almaktadır:

Ta Hindistan sahillerinden Viyana kapıları önüne kadar şan ve şevketle giden, Afrikaları işgal ve istila eden, ta Vistola kadar yürüyen, Çaldıran, Kosovalarda büyük kuvvetler yenen, Sırp sındığı yapan, yenilmeyen kuvvetleri yenerek taşlar, tahtlar deviren, Çanakkalede bir abidei satvet ve şehamet vücuda ketiren, Süveys kanalında yüzünü yıkayan, kütülemarede İngiliz ordularını esir alan, Avusturya ve Macaristan hudutlarını muhafaza eden ve bir zamanlar tam manasile bir cihangir olan büyük Türklük ana yurdunda boğulmak, mahvedilmek istenmişti... Türklük sırası gelince bu fenalıkları hep kalbine kayteddi. Ve tam dört sene bu fenalıkları kayt ede ede çok mühim şerait altında hazırlandı. Ve 26 Ağustos sabahında bu cevaplarını ateş halinde, gülle halinde, kurşun halinde Kocatepeden saçtı. Ve 26 ağustosta saçtığı ateş Halifeyi de düşmanı da, düşmanların muavinlerini de yaktı, kül etti ve bu ateşin tesiri denizleri aştı ve oralardaki düşmanları da yaktı.

5.2. Eğitim Seferberliği

Cumhuriyet'in ilk yıllarında nüfusun büyük çoğunluğun köylerde yaşaması ve toplumun temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılığın geleneksel yöntemlerle sürdürülmek zorunda olması, kalkınmanın kırsaldan başlaması gerektiği düşüncesini öne çıkarmıştır (Kaplukan, 2012). Eğitim alanında öncelikli olarak atılan adım, bütün eğitim kurumlarının *Maarif Vekaletine* bağlanmasını öngören 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanunu olmuştur. Tek elden geliştirilecek eğitim modeli, kırsal kalkınma planının başarıya ulaşmasının anahtarı niteliğindedir. Mecliste Halifelğin kaldırıldığı 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen kanunun gerekçeleri şu şekilde ifade edilmiştir:

Bir devletin kültür ve genel eğitim siyasetinde milletin duygu ve düşünce birliğinin sağlanması için tevhid-i tedrisat, en doğru, en bilimsel, en modern ve her yerde yararları ve olumlu sonuçları görülmüş bir ilkeydi. Tanzimat Devrinde bunun gerçekleştirilmesine çalışılmışsa da başarılı olunamamış, aksine bir ikilik meydana gelmişti. Bu ikilik eğitim ve öğretim birliği açısından birçok zararlı sonuçlar doğurmuştu. Bir milletin bireyleri ancak bir eğitim görebilirdi. İki türlü eğitim bir ülkede iki türlü insan yetiştirirdi. Bu, duygu ve düşünce birliği, dayanışma amaçlarını tamamen güçleştirirdi (Gencer ve Özel, 2010, 237).

Aksaray Vilayet Gazetesi, *halkın ve köylünün anlayabileceği... faideli şeyler yayınlamak* gayesine uygun olarak eğitim seferberliği sürecinde yerel düzeyde aktif rol üstlenmiştir. Örneğin 18 Eylül 1929 tarihli ve *Yeni ders senesi* başlıklı haberde, *Maarif Vekili* tarafından gönderilen telgraf okuyucuyla paylaşılmıştır. İlk, orta, lise ve muallim mekteplerinin birinci ders gününde Gazi hazretlerinin gençliğe hitabesinin okunmasının bildirildiği telgrafta, öğrencilerin *dimağının ilk ziyasını cumhuriyetin nurundan* aldığına dikkat çekilmiştir. *Muallimlere* seslenen *Maarif Vekili* geçmiş hedef alırken, *atiye dönük* beklentiyi şu sözlerle dile getirmiştir:

Bunlar (öğrenciler) sizin ve bizim yaşımıza geldikleri gün, Türkiye'nin manzarası tamamen değişmiş, bütün bir silik hatıra ve tarih olmuştur... Sizler de Türk azim ve enerjisinin 600 sene hakiki istikametini niçin ve nasıl kaybettiğini onlara anlıyacıkları lisanla anlatırken daima bu asil cümhuriyet neslinin yaratacağı dünyayı düşüneceksiniz (Aksaray Vilayet Gazetesi, 18 Eylül 1929, 1).

Eğitim seferberliğinin bir diğer boyutu köylünün, çiftçinin bilinçlendirilmesine dönük çalışmalardır. Bu doğrultuda; köy kanununun *hükümlerini tatbik, köylünün basit işlerini mahallelerinde hal ve feshetmek, köy sandıklarını varidatını kanununa göre toplatarak sandıklarına koymak ve defterlerine kayıt, usuluna tefvikan yapılması mecburi işlere sarfetmek, sıhhat, ziraat ve diğer faydalı işlere ait gönderilen yazıları köylülere okumak ve anlatmak, Hükümetin emirlerini, öğütlerini kulaklarına sokmak* ve her köyün su ve sulama işlerini yoluna koymak amacıyla *köy mıntika katibi teşkilatı* kurulmuştur. Ancak gazete bazı kâtiplerin işlerini yapmadığını ve bu nedenle bir kâtibin işine son verildiğini duyurmaktadır. Gazete ayrıca kâtiplerin işlerini düzgün biçimde yapmalarından muhtarların ve ihtiyar heyetlerinin de sorumlu olduğu uyarısı yapmaktadır (Aksaray Vilayet Gazetesi, 16 Birinciteşrin 1929, 1). Aynı sayıda, eğitimde kat edilen mesafeyi de okuyucularıyla paylaşan gazete, okuma yazma oranına hedeflenenden daha önce varılabileceği müjdesi vermektedir. *Bu sene açılacak millet mektepleri* başlıklı haberde *Maarif Vekilinin* yaptığı, *800 bin kadın erkek vatandaşın okur yazar hale getirildiği neticesinin istihsaline mecbur olduğumuz büyük hedefe çok erken varabileceğimizi gösteren mes'ut bir alamet olduğunu* belirten *tamimi* yayınlamıştır (Aksaray Vilayet Gazetesi, 16 Birinciteşrin 1929, 2).

Aksaray Vilayet Gazetesi, 6 İkcinciteşrin 1929 tarihli nüshasında eğitimle ilgili iki konuyu öne çıkarmıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları sonrası Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni (TBMM) açan Gazi Mustafa Kemal'in konuşmasının tam metnini Anadolu Ajansı kaynaklı olarak aktaran gazete, *Büyük Reisi Cümhurumuz Gazi Hz, Dâhili, Harici Siyasetimizi Gösteren Kıymetli Nutuklarile B. M. Meclisimizi Açtı* başlığını kullanmıştır. Haberde *dahili, iktisat, sıhhat, nahiyeler ve hususi bütçeler, maarif, kuvvetlerimiz, harici, iktisadi ve zirai, ticaretimiz, şimendiferlerimiz, su işleri, maliyemiz, banka* alt başlıklarıyla ülkenin bir yıl içerisinde kat ettiği mesafeyi gösteren konuşmaya yer verilmiştir. Meclisin açılışına istinaden ilk sayfadan verilen başka bir yazıda ise *Cehalete İlanı Harp ve Nurlu Yollar* başlığıyla bağımsızlık mücadelesi anlatılmış, iktisadi ve siyasi çöküşün sorumlusu olarak *saray ve hilafet* gösterilerek, Cumhuriyet ile her alanda *terakki* sağlandığı vurgulanmıştır. İç sayfadaki eğitim temalı bir başka haberde İrfan Seferberliği başlığıyla *Maarif Vekilinin muallimlere yönelik tamimine* yer verilmiştir. *Tamimde muallimlerin zor şartlar altında yetiştirdiği talebelerle Türk milletinin mürebbisi olmak mevkiine yükseltildiğini* belirten *Maarif Vekili, başladığımız işin henüz başındayız* diyerek eğitim hedeflerinin ne denli büyük olduğuna işaret etmiştir (Aksaray Vilayet Gazetesi, 6 İkcinciteşrin 1929, 3).

Örgün eğitimin dışında kalan vatandaşlar ile muhtarların okutulması, eğitim seferberliği kapsamında ele alınan konular arasındadır. Öncelikli olarak genç muhtarlardan oluşan 44 kişilik grubun *merkeze celbile okutulmaları takarrüz etmiş ve tespit edilen muhtarlar* davet edilmiştir. Belediye tarafından belirlenen yerde konaklamaları sağlanacak genç muhtarların eğitim süreçleri tamamlandığında *ikinci partinin* davet edileceği bildirilmektedir (Aksaray Vilayet Gazetesi, 22 İkinci Kânûn 1930, 2).

5.3. İktisadi Gelişmeler

Aksaray Vilayet Gazetesi, siyasi, sosyal ve kültürel alandaki yeniliklerin yanı sıra iktisat alanındaki gelişmeleri de yakından takip etmiştir. 25 Birinci Kânûn 1929 tarihinde İktisadi Zafer başlığıyla çıkan gazete, yakın zamanda kazanılan askeri *muvaffakiyetlerin iktisadi muvaffakiyetlerle taçlandırılması* gerekliliğine işaret etmiştir. Milletlerin ve hükümetlerin *kuvvetinin* ve *bekasının* iktisada bağlı olduğunu dile getirmekte ve aksi durumda nelerin yaşanabileceğini şu sözlerle özetlemektedir:

Büyük istiklal zaferimizi, varlığımızın kurtuluşunu iktisat zaferile de tetviç mecburiyetindeyiz. İktisat zaferimizi temin edemezsek o çok iftihar ettiğimiz ve ahfadımızın iftihar edeceği ve bütün cihanın hayret ve takdirle karşıladığı o büyük zaferimizin manası kalmaz. Bunu paydar kılmak için en evvel iktisatta muzaffer olmak lazımdır (Aksaray Vilayet Gazetesi, 25 Birinci Kânûn 1929, 1).

Daha önceki örneklerde görüldüğü gibi gazetenin haber kaynakları arasında ajansların dışında İstanbul gazeteleri de bulunmaktadır. İstanbul basınına yakından takip eden gazete, önemli gördüğü gelişmeleri olduğu gibi Aksaraylı okuyuculara duyurmaktadır. Bunlardan birisi de *iktisadi seferberliktir. Millî İktisat Seferberliği* kapsamında Gazi Mustafa Kemal ve İsmet Paşa'nın *yerli malını teşvik* için yerli mallarından elbise diktirdiğini alıntılaman gazete, devlet ricalini ziyarete gelenlere çay ve kahve yerine ıhlamur ikram edileceğini, küçük görünen bu adım ile milyonlarca liranın dışarıya gönderilmesinin önüne geçileceğini öne sürmektedir. Gazete ayrıca okuyucuyu, *büyük rehberlerimizi takip edelim* diye öğütlemektedir (Aksaray Vilayet Gazetesi, 25 Birinci Kânûn 1929, 1).

Bizzat Gazi Mustafa Kemal tarafından başlatılan *Milli iktisat, milli tasarruf seferberliği*, ilerleyen günlerde gazetenin gündeminin en önemli konusu haline gelmiştir. 18 Birinci Kânûn 1929 tarihinde birinci sayfadan aktarılan haberde, seferberliğin Gazi Mustafa Kemal ve İsmet Paşa tarafından yürütüleceği bildirilmektedir. İsmet Paşa'nın meclis oturumunda yaptığı konuşmadan pasajlar aktaran gazete, vatandaşın yerli ürün kullanımına özendirileceği vurgusu yapmaktadır. İsmet Paşa ise konuşmasında Osmanlı idaresini hedef almakta, bütçenin geçmiş dönemlerde büyük açıklar verdiğini ancak Cumhuriyet'le birlikte bütçe açığının kapatıldığını dile getirmektedir:

İçinde bulunduğumuz senenin muhasebesi ise şudur: Bizim için çok ağır ve zahmetli sayılacak didinmelerden sonra devlet idaresinde açık bütçe belası bertaraf edilmiştir. Güç kazanılan bu iyiliği zikrederken bilhassa kaydetmeliyimki açık bütçe tehlikesi artık iyi doktorların tekayyüt ve nezareti altında nüks etmeyecek bir hastalık değildir. Her idare adamının her vatandaşın önüne görünerek gelir bir mikrop olmuştur. Atide hiçbir zaman bu mikrop bünyemizde müessir olmayacaktır. İktisat ve istihsalımıza esaslı olarak iyi tesir eden bir müessir de şimdiye kadar vatanda bütün teşkilatı ve kanunlarıyla en son ilim esaslarına müstemit bir devletin ve içtimai varlığın kurulmuş olmasıydı. Dahili ve harici politikada para istikrar ve emniyet havası iktisadi inkişafa temel olacak amillerdendir. Bu müessirlerin semerelerini her sene istihsalimizin gösterdiği artma ile hissetmiş bulunuyoruz (Aksaray Vilayet Gazetesi, 18 Birinci Kânûn 1929, 1).

Bu konuşmanın tam metni gazetenin birinci ve ikinci sayfasının tamamına yakınına kaplayacak şekilde eksiksiz aktarılmıştır. Konuşmanın diğer bölümlerinde *milli para* başta olmak üzere *devlet harcamaları*, üretim ve *bankacılık* gibi konuların ele alındığı belirlenmiştir. Gazete, 25 Birinci Kânûn 1929 tarihli sayıda *iktisat seferberliğini* işlemeye devam etmiştir.

1929 yılında *iktisat seferberliğini* sıkça işleyerek halkı yerli malına ve tasarrufa yöneltmeye çalışan gazete, 1930 yılında bu görevi daha aktif ve emredici bir dille yerine getirmeye devam etmiştir. 1 İkinci Kânûn 1930 tarihli nüshanın baş sayfasının ortasından aktarılan haberde okuyucuya *Aziz kardeş!* şeklinde seslenen gazete, 4 maddeyle *seadetin temini için* yapılması gerekenleri sıralamıştır. Buna göre okuyucuya, yerli malların aranıp bulunması ve kullanılması, israf ve sefahetten kaçınılması, kazancın yarısını veya en azından üçte birinin tasarruf edilmesi ve tasarrufun banka hesabına yatırılması öğütlenmektedir (Aksaray Vilayet Gazetesi, 1 İkinci Kânûn 1930, 1). Gazete aynı gün ikinci sayfadan *kardeş!* başlığı altında uyarılarını sürdürmüş, *ak akça kara gün içindir* atasözü hatırlatmasını yaptıktan sonra para arttırmanın önemi ve çocukların tasarrufa alıştırılması öğütlenerek *milli iktisat seferberliğine* katılmanın bir vatan görevi olduğu dile getirilmiştir.

Gazetenin bir sonraki sayısında gündem yine iktisadi gelişmeler, konu ise mecliste kabul edilen *1930 bütçesidir*. Haberde, *iktisadi hayatın inkişafında, sıhhati umumiyenin muhafazasında ve maarif hayatımızın yükselmesinde temerküz ettirilerek bunlar için bütçenin tahammülü neticesinde azami miktarlar tefrik olunmuştur* denilerek bütçenin iyi bir hesaplama sonucu ortaya çıktığına dikkat çekilmektedir. Bütçenin geçen seneye benzerlik taşıdığını, bunun da başarılı görüldüğü değerlendirilmesinin yapıldığı haberde, bütçenin bütün devlet hizmetlerinin yürütülmesi ve devam eden işlerin tamamlanması amacıyla 222 milyon 834 bin 330 lira olarak belirlendiği vurgulanmaktadır. Aynı sayıda *Alım satım ahlakı* başlıklı bir diğer haberde, ticarete doğruluk, dürüstlük, hileden kaçınma ve yerli malı kullanımına özen gösterme gibi konularda uyarılar yapılmaktadır (Aksaray Vilayet Gazetesi, 8 İkinci Kânûn 1930, 1). Bu sayıda

yer verilen *M. Salâhattin* imzalı şiirin ise *milli iktisat seferberliği* kapsamında yayınlandığı aşikârdır:

*On gelirin varsa beşini sakla,
Damlaya damlaya göl olur derler!
Kendini unutup uyma her akla,
Yırtçı kuşların başını yerler!
Gün gelir, bu çeşme tıkanır akmaz,
Yüzüne en yakın dostların bakmaz,
Çalışmak istersin fakat bırakmaz,
Altına sanma ki çul sererler! (2)*

Aksaray Vilayet Gazetesi'nde Osmanlı idaresinin, halifenin ve özellikle de saltanatın hedef alındığı haberlerin daha çok Cumhuriyet ile mukayese yapmak amacıyla sayfalara taşıdığı görülmektedir. Örneğin bütçe kanunu meclisten geçtikten bir hafta sonra gazete, hükümetin icraatlarını baş sayfadan aktarırken şu uzun spot girişi başlık olarak tercih etmiştir:

Asırlar süren saltanat idaresinde Aksarayımızda neler yapıldı... ve 6-7 senelik cümhuriyet idaresinde neler meydana geldi.

Netice: asırlar içinde kansızlık, cansızlık, gerilik, bitkinlik, durgunluk, sönüklük, harabiliktir... 6-7 senelik cümhuriyet idaresinde ise kilometrelerce yol, yüzbinlerce lirayı geçen muazzam mebani, mektep, banka, kooperatif, sulama tesisatı, fabrika, elektirik... ve hulasa irfan, umran, terakki ve inkişaf.. ve büyük bir canlılık ve varlık (Aksaray Vilayet Gazetesi, 15 İkinci Kânûn 1930, 1).

Geçmişin hedef alınması, Cumhuriyet'in meşruiyeti ve yeni sistemin benimsetilmesi için kullanılan ve basında başvurulmuş yollardan biridir. Ancak tek yöntem geçmişle mukayese değildir. Şehirlerdeki sınırlı gelişme ve belediyelerin çalışmaları da *terakki* ve *inkişafın* somut örneklerini teşkil etmektedir. Aksaray'a yapılan yatırımların ziyaretçileri etkilediğine ve şehrin gelişimi karşısında duydukları şaşkınlık ve gurura işaret edildiği haberde, Aksaray'ın yeşil kimliğinin özellikle altı çizilmiştir. Saltanat idaresi altında şehre hiçbir şey yapılmadığına, buna karşın Cumhuriyet idaresi altında eğitimden bayındırlığa ve ulaştırmaya sayısız eserin vücuda getirildiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca sayfanın ortasında *17500 liraya inşa edilen Gazi Paşa mektebinin* fotoğrafına yer verilmiştir.

Tarihe 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı olarak geçen ve ABD ve Avrupa başta olmak üzere bütün dünyayı on yıl boyunca etkisi altında tutan ekonomik buhran, Türkiye'yi de 1930 yılından itibaren etkilemeye başlamıştır. Bu dönemde gazetede buhrandan söz edilmemesine rağmen ekonomik darboğaz nedeniyle haberlerde kullanılan üslupta duygusal tonun arttığı gözlemlenmektedir. 29 İkinci Kânûn 1930 tarihli sayısının manşetinde bir yemine yer verilmiştir. Başlıkta şöyle denilmektedir: *Milli tasarruf ahdü misakı – Yerli mallarımızı kullanacağımıza, milli tasarrufa riayet edeceğimize yemin ettik!* Vali Bey'in katılımıyla Millî Kütüphanede gerçekleştirilen toplantıda CHF'nin önde gelen isimleri konuşmalar gerçekleştirmiş, tasarruf ve yerli malının özendirilmesine dönük telkinlerde bulunulmuştur. Konuşmalardan bölümler aktaran gazete, *Memleket Hastanesi Tabibi Tahsin Bey'in heyecanlı nutkunu* okurlarıyla paylaşmıştır. Tahsin Bey, *dâhili ve harici tasarrufun, iktisadiyatın ne olduğunu, ne suretle hareket edilmesi lazım geldiğini, yerli mallarının kullanılmasile tasarrufa riayet etmeliğimizin faydalarını ve ecnebi malumata lüzumsuz yere verdiğimiz paralarla israftan tahassul eden fenalıkları... büyük bir belagat ve heyecanla izah etmiştir* (Aksaray Vilayet Gazetesi, 29 İkinci Kânûn 1930, 1). Tasarrufun

faziletleri gazetenin iç sayfalarında çeşitli kalemlerden yansıyan şiirler vasıtasıyla aktarılmaya devam etmiştir.

5.4. Harf İnkılâbı

Harf İnkılâbı ya da başka bir deyişle yeni Türk harflerine geçiş, Cumhuriyet'in en köklü ve tartışmalı değişikliklerinden biri olmuştur. Bu değişiklik ile ilgili en önemli eleştiri, geçmişle olan bağların kopacağı ve yeni Cumhuriyet'in kültürel mirastan yoksun kalacağı yönündedir. Buna rağmen yeni Türk harflerine geçiş çalışmaları hızlı bir biçimde neticelendirilerek, 9 Ağustos 1928'de Sarayburnu'nda düzenlenen bir toplantıda Gazi Mustafa Kemal'in "yeni Türk Harflerinin kabul edileceğini" açıklamasıyla harf inkılâbı başlatılmıştır (Ateş, 2010, 248-249). Basın yayın açısından bakıldığında, harf inkılâbının olumsuz etkileri bir süre devam etmiştir. Basın, 4 ayda dönüşüme ayak uydurmasına rağmen, baskı sayılarında büyük düşüşler yaşanmıştır. Bu sebeple hükümet, basına maddi yardımları arttırarak inkılâbın başarıyla tamamlanması yönünde tedbirlerini arttırmıştır (Koloğlu, 2006, 119).

Aksaray Vilayet Gazetesi, yayınlanmaya başladığı tarihten 24 Teşrin-i Evvel 1928 tarihine kadar Arap harflerini kullanmış, bu tarih itibarıyla yarısı Arap yarısı Latin harfleriyle yayınlarını sürdürmüştür. Gazete 30 İkinci Kânûn 1929 tarihinde tamamı Latin harfleriyle çıkmaya başlamıştır. Gazete öncelikle yeni Türk harflerine geçiş sürecinde *beynelminel erkamın* kabulüne ilişkin gelişmeleri okuyucuya duyurmuş, yeni rakamların öğrenilmesi gerekliliğini buyurgan bir dille ifade etmiştir. Gazete, harf inkılâbını sürekli canlı tutarak, yeni harflerin halka öğretilmesinden günlük hayatta kullanılan basılı ürünlerde dilin doğru kullanılmasına kadar etkin bir rol üstlenmiştir. Bunun yanında gazete, yeni Türk harflerine geçiş sürecinde halkla ilişkiler faaliyeti de yürüterek, inkılâbın kazanımlarını ön plana çıkarmıştır (Çavuş ve İşliyen, 2017, 217).

İnkılâbın üzerinden iki yıla yakın bir süre geçtikten sonra bile eski harfleri kullanmakta ısrarcı olanlara yönelik uyarıların devam ettiği görülmektedir. 1 İkinci Kânûn 1930 tarihli birinci sayfanın eteğinden verilen *Arap harflerile hiçbir müracaat kabul edilmeyecek* başlıklı haberde, *Başvekâlet Müsteşarlığının* tebliğine yer verilmektedir. Yazıda şöyle denilmektedir:

929 Haziran'î birinden itibaren eski Arap harflerile hiç bir müracaat kabul edilmeyeceği 1353 numaralı kanun ahkâmından olduğu halde elan merkezden ve vilâyetlerden bazı hususî ve hatta resmî müracaatların Arap harflerile yapıldığı görülmektedir. Eski yazı ile vaki olacak müracaatların okunmadan hıfız ve iptal edileceği ilan olunur.

Harf İnkılâbı sonrası dil çalışmaları teknik ve içerik boyutuyla devam etmiştir. Latin alfabesinin Türkçe'ye uyumlanması sağlanırken imlâ ve dilbilgisi çalışmaları hızlandırılmış, ayrıca Türkçe sözlük için çalışmalar başlatılmıştır. Gazete, Sivas Mebusu İbrahim Alaeddin Bey riyasetindeki heyetin hazırladığı *Türk Lügatı'na*, İstanbul Kanaat Kütüphanesinden ulaşılabileceğini bildirerek okuyucuya, *birer tane edinmeği tavsiye ederiz* diye seslenmektedir (Aksaray Vilalet Gazetesi, 5 Şubat 1930, 4).

5.5. Serbest Firka'nın Kapatılması

Cumhuriyet'e geçiş sonrası inkılâpların hızı karşısında toplumda tepkiler yükselmeye başlamıştır. Bu tepkiler ışığında hem *mebuslar* arasında hem de İstanbul basınında muhalif partiye yönelik olumlu görüşler giderek artmış nihayet 17 Kasım 1924 tarihinde Gazi Mustafa Kemal'in dava arkadaşlarından bazıları² partilerinden koparak yeni bir oluşumun içine girmişlerdir. İlk muhalefet partisi olma özelliğine

sahip Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF), aynı zamanda çok partili siyasi hayata geçiş denemelerinin de ilk örneğini teşkil etmiştir (Goloğlu, 2009, 91). Aynı günlerde başlayan Şeyh Sait İsyanı ve sonrasında yaşanan siyasi çalkantılar TCF'nin sonunu hazırlamıştır. Ayaklanmayı kışkırtma suçu üzerine yıkılan TCF (Ortaylı ve Küçükkaya, 2015, 76) 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır.

Türkiye'de çok partili rejime geçiş denemeleri birkaç yıl sonra yeniden başlamıştır. Gerek 1929 ekonomik buhranının etkileri gerekse inkılâpların halk tabanında yarattığı hoşnutsuzluk ve bu hoşnutsuzluğu bastırmak için kullanılan baskı mekanizmaları toplumsal tepkileri yeniden canlandırmıştır. Tüm bunlar yaşanırken sosyal ve ekonomik alandaki başarısızlıklar Gazi Mustafa Kemal'i yeni önlemler almaya itmıştır. Bu doğrultuda görevlendirilen Fethi Bey, 12 Ağustos 1930 tarihinde *yapay ve güdümlü muhalefet partisi* Serbest Fırka'yı (SF) kurarak siyasi hayata katılmıştır. Ne var ki SF, kuruluşunun hemen ardından gördüğü ilgi ve teveccüh nedeniyle yönetimi kaygılandırmıştır. Gazi Mustafa Kemal daha önce iki parti arasında hakem rolü oynayacağı yönünde açıklamalarda bulunmasına rağmen daha sonra CHF'nin genel başkanı olduğu yönünde imalı bir açıklama daha yaparak SF yönetimine açık bir mesaj göndermiştir. Gazi Mustafa Kemal'in partiden desteğini çekmesi ve rakip olarak algılanabilecek bir ortamın oluşması nedeniyle parti, kuruluşundan üç buçuk ay sonra 17 Kasım'da feshedilmiştir (Koçak, 1992, 108).

Aksaray Vilayet Gazetesi, SF'nin kapatılmasını 19 İkinci Teşrin 1930 tarihinde iç sayfanın eteğinde ve *Serbest Fırka Kapandı* başlığıyla vermiştir. Ali Fethi Bey'in Dâhiliye Vekâletine müracaat ederek partinin feshi için müracaatta bulunduğu ve böylece partinin kapatılarak Aksaray'daki şubenin de evrak ve kayıtlarının zabıtaya teslim edildiği belirtilmiştir. Gelişmelerin, gazetenin baskıya gireceği sırada yaşandığı aktarılan haberde, *gelecek nüshamızda tafsilat vereceğiz* denilmektedir (Aksaray Vilayet Gazetesi, 19 İkinci Teşrin 1930, 2). Sonraki sayılarda gazete, CHF ile feshedilen SF'nin önde gelen isimlerini bir araya getiren Vali Bey'in tertip ettiği toplantının olumlu sonuçlarını okurlarıyla paylaşmıştır. Buna göre SF'nin kurulması yüzünden ülkeye ve dolayısıyla Aksaray'a ikilik gelmiş ve yanlış anlamalar ortaya çıkmıştır. Hâlbuki SF'nin kapatılması ile sorun çözülmüş ve ikilik ortadan kalkmıştır. Sorun çözüldüğüne göre Aksaray'ın önde gelen siyaset adamlarının husumeti sürdürmeleri anlamsızdır (Aksaray Vilayet Gazetesi, 3 Kânunuevvel 1930, 3).

5.6. Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi

1926 yılında kabul edilen medeni kanunla, aileye ve kadının toplumsal statüsüne ilişkin yeni bir yaklaşım geliştirilmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek değişikliklerin ilk adımı 1930 yılında kadınlara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının verilmesidir. Bu adımı takiben 1932 yılında ilk kadın hâkim seçilmiş, 1934 yılında kadınlara meclise seçilme hakkı getirilmiştir. Şubat 1935'te yapılan genel seçimlerde 17 kadın meclise girmiştir (Biagini, 2007, 61).

1930 yılının 26 Mart'ında ayında *Yeni Belediye Kanununun* müzakerelerine başlanmasını okurlarına duyuran Aksaray Vilayet Gazetesi, alt başlıkta *Kadınlara intihap etmek ve edilmek hakkı veriliyor* diyerek konuyu özetlemiştir. Haberde, *Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın* konuya ilişkin meclis konuşması *Mühim bir nutuk* olarak duyurulmuştur. Kaya konuşmasında, belediyecilik hizmetlerinin yetersizliğini eski idareye bağlamış, *büyük inkılabın bir cüz'ü ve eseri* olan yeni kanunla hem

belediyecilikte yeni bir döneme girileceğini hem de kadınların belediye hizmetlerinde yer alma hakkına kavuşacağını dile getirmiştir:

Hükümet her işte olduğu gibi bu lâihayıda Türk istiklâl ve inkılâbının büyük lideri büyük Gaziden aldığı ilham ve onun çizdiği direktifle hazırlamıştır. Bu layıhanın açık vasıflarından ve inkılâpçı hükümlerinden birisi de Türk kadının Türk erkeğiyle zaten müsavi olan şerefli hakkını belediye işlerinde de temamilen istimal etmesidir. Türk tarihinin her sahasında ve her safhasında erkeğiyle yanyana her fedakarlığı yapan millet ve vatan işlerinde büyük ferağatle her mahrumiyete her cefaya ve her acıya katlanan milletini vatan felaket ve saadetlerine aynı hisle iştirak eden büyük kalpli ve yüksek faziletli Türk kadını müşterek eseri olan bu Cümhuriyete elbette kendi işlerinde de kendi temiz ciddi mevkiini alacaktır. Kadınlarımızın yakın senelerde teşrii meclislerde faziletkar mevkilerini ihraz edeceklerine şüphe yoktur (Aksaray Vilayet Gazetesi, 26 Mart 1930, 2).

5.7. Yabancı Basında İnkılâplar

Aksaray Vilayet Gazetesi'nin yayınlarında sıklıkla kullandığı argümanlardan birisi de Batı basınında Türkiye hakkında çıkmış haber ve yazılardır. Bu yazılar genellikle ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi batılı ülkeler; Rusya ve Japonya gibi önemli siyasi aktörler ile Bulgaristan, Yunanistan gibi komşu ülkelerin önde gelen gazetelerinden seçilerek *Ecnebi Matbuatı Hülasaları* başlığıyla verilmektedir. Gazetenin zaman zaman Rus gazetelerin Türk inkılâplarına yönelik değerlendirmelerini sayfalarına taşıdığı gözlemlenmektedir. Örneğin 27 Şubat 1929 tarihli birinci sayfadan verilen haberde, Rus *Obzerver* gazetesinde harf inkılâbına yönelik değerlendirilmelere ver verilmiştir. Harf inkılâbına destek veren gazete, *insan sırf bedii noktâ nazardan her hangi Garp yazısından ziyade ifadei meram için zengin fırsatlar bahşedemeyen Arap harflarının kalkmasına tesadüf etmez* diyerek değişikliğin şaşırtmadığını vurgulamıştır. Hatta gazete daha da ileri giderek, *Sovyet Maarif Komiserliğinden Mr. Yümgülop'un* şu sözlerini paylaşmıştır:

Elifbanın değişmesi kitaplarla gazetelerin neşir tad'ında kolaylık ve tasarrufu mucip olur. Son olarak da Latin Elifbasının kabulü, bizi Avrupa harsına yaklaştırır ve halkımızın Garp edebiyat ve fenni ile temas etmesini kolaylaştırır. Şahsan ben Rusyanın Latin harflerini kabul etmesi ile istifade edeceği kanaatındayım (Aksaray Vilayet Gazetesi, 27 Şubat 1929, 1).

Gazete, 31 Temmuz 1929 tarihli nüshasının üçüncü sayfasında yine Rus gazetelerinden bir alıntıyı sayfasına taşımıştır. Bu kez konu Rus İztesovezye gazetesinin Türk istiklâl mücadelesine verdiği destektir. Rus gazetesinin Türk istiklâl mücadelesini *muvaffakiyetle sürdürdüğü* yaklaşımını öne çıkaran gazete, *Rus Türk dostluğunun hiçbir hasım manavrasile sarsılmayacağını* öne sürmektedir. 13 Ağustos 1929 tarihinde *Türk intibahının sırrı* başlığıyla aktarılan yazının kaynağı bu kez komşu Bulgaristan'ın *La Bulgarie* gazetesidir. 25 Haziran'da yayınlanan yazıyı okurlarına tam sayfa olarak aktaran gazete, Türk inkılâbından övgüyle söz etmektedir:

Cümhuriyet rejimi ilk olarak Türklerde bugün fevran halinde olan milli hissi uyandırmıştır. Asırlardan beri hareketine mani olan, hızına engel teşkil eden zencirleri kırarak Türk milleti başkalarının yardımından ziyade kendi kendine rüştünü ispat etmiştir. Hayatında görülen bazı isticlal kolayca anlaşılacaktır. Lozan muahedesinin imzasından itibaren geçen birkaç senelik istirahat devresinde hayatîyetinin hesapsız emarelerini topladı. Bu da gösterir ki Türk Cümhuriyetine beynelmînel ailede özenmeğe şayan bir mevki temin etmeğe matuf bizzat kendi dahasının tezahüratından artık kimse şüpheye düşmeyecektir. Kat edilen mesafeyi ölçmek için mazi ile hali mukayese etmek lazım (Aksaray Vilayet Gazetesi, 13 Ağustos 1929, 1).

İnkılâpların batıdan gördüğü desteği her fırsatta sayfalarına taşıyan gazete, Avrupa ülkeleri ile sınırlı kalmamış, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yayın yapan gazetelerin değerlendirmelerini de okuyucuyla buluşturmuştur. *Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'in* Türk Medeni Kanunu ile Türk Ceza Kanunu ile ilgili *Chicago Daily Tribune* gazetesine verdiği röportajda; Türk halkının Avrupa medeni ve ceza kanunlarına yaklaşımının olumlu olduğu vurgusu yapılmıştır. Haberde, Mahmut Esat Bey'in hâkimlere verilen maaşın Fransa ve İtalya'dan yüksek olduğu yönündeki ifadelerine de yer verilerek, Türkiye'nin batıyla her alanda eklemlendiği vurgusu öne çıkarılmıştır (Aksaray Vilayet Gazetesi, 27 İkinciteşrin 1929, 1).

6. Değerlendirme

Aksaray Vilayet Gazetesi'nin perspektifinden Cumhuriyet'in ilk yılları ve inkılâpların incelendiği bu çalışmada, basın, toplumsal kültür kodlarının şekillendiren bir üretim aracı olarak ele alınmıştır. Basın, haber verme dışında toplumsal kimliğin oluşumuna katkı sağlama işlevine sahiptir. Türk toplumunun Tanzimat'a uzanan modernleşme serüveninin kritik aşamalarından olan ulus devletleşme sürecinde, yukarıdan dayatılan ve emsallerinden farklılık gösteren yenileşme adımları, halk tabanına hızlıca nüfuz etmesine rağmen dönüşüm sancılı olmuştur. Değişimin sürekli ve çarpıcı boyutta ilerlemesi, karar vericilerin argümanlarını daha hızlı ve etkili biçimde sunmalarını gerekli kılmıştır. Bu yüzden devlet, reformların kurumlaşması için basın yayın araçlarını etkin biçimde kullanmıştır.

Cumhuriyet döneminde basın, Osmanlı'da olduğu gibi merkezden çevreye doğru yayılan söylemin aktarıcısı konumundadır. Bu gerçeğin farkında olan kurucu anlayış, iletişim ağının oldukça zayıf olduğu Anadolu'da, vilayet matbaacılığı geleneğini genişleterek sürdürmüştür. Bu matbaalarda çıkan gazete ve yayınlar, Cumhuriyet fikrinin kökleşmesine katkı sağlamakla kalmamış, yörenin kültürel atmosferine canlılık katmıştır. Aksaray Vilayet Gazetesi, 1926 yılından, şehrin ilçeye dönüştürüldüğü 1933 yılına kadar bu amaca uygun yayın politikasını korumuştur. Gazete ulusal-yerel dengesini gözeterek inkılâpları öne alan içerikler üretmiştir. İncelenen dönemde millî eğitim ve millî iktisat seferberliği ile bir yandan kırsal kesimin kalkınması için alınacak önlemler işlenmiş, diğer taraftan üretim, yerli malı kullanımı ve tasarruf öğütlenmiştir. Etkileri ilerleyen yıllarda görülecek Büyük Buhran'ın ayak sesleri hissedilir derecede artmıştır. Ekonomide devletçi politikalar ağırlık kazanırken, yayın ilkesinde *köylü ve çiftçiyi* hedef kitle olarak benimseyen gazete, tasarruf ve yerli malı konularında zamanla buyurgan bir üslup kullanmayı tercih etmiştir.

Aksaray Vilayet Gazetesi, yayınlandığı dönem itibariyle yeni Türk harflerine geçişte özel bir konumda bulunmaktadır. Arap, Arap-Latin ve Latin harflerinin kullanıldığı üç dönemde çıkan gazetede, harf inkılâbından iki yıl sonra bile okuyucuları alfabe ve dilin doğru kullanımı konularında uyaran yazılar yayınlanmıştır. Batılılaşma dinamiğinin en önemli adımlarından olan dil inkılâbı ile eğitilmiş sınıfın oluşturulmuş (Ayhan, 2009, 214), basın ulusaldaki olduğu gibi taşrada da bütün zorluklara rağmen işlevini sürdürmüştür. Bu yıllarda yayın yapan vilayet gazetelerine yönelik en önemli eleştiri, yaygın-ulusal basında çıkan haberleri yalnızca aktarmakla yetindiği yönündedir. Ancak vilayet gazeteleri, fikir gazeteleri yahut muhalif gazeteler gibi eleştirel içerik üretmekten uzaktır. Bu nedenle Anadolu Ajansı ve iktidar yanlısı gazeteler, vilayet gazetelerinin başlıca haber kaynakları arasındadır. Kadınlara yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkının verilmesinden harf inkılâbına ilişkin gelişmelere kadar her yasal adımda resmî kaynaklar kullanılmıştır.

Millî Mücadele'den itibaren toplumsal dayanışmayı sağlamak amacıyla kullanılan basın, Cumhuriyet döneminde bütünlüğün muhafazası ve modernleşmenin tesisi için denetim altında tutulmuştur. Anadolu basınının gelişimine öncülük eden vilayet gazeteleri, resmî ve yarı resmî kimlikleriyle toplumsal dönüşümü sağlamada görev alırken, Aksaray Vilayet Gazetesi'nin eğitici rolünün ağır bastığı gözlemlenmiştir. Vilayet gazeteleri zaman içerisinde yerini özel girişime bırakmış, basın geleneği içerisinde farklı ideolojik yönelimler ortaya çıkmıştır. Ancak Aksaray'ın 1933 yılında ilçeye dönüştürülmesinin yarattığı travma, basın açısından 1950 yılına kadar devam etmiştir.

Notlar

¹ Doğrudan alıntılarda metnin orijinaline sadık kalınmıştır. Bu nedenle dilbilgisi ve imlâ hataları ile diğer yazım yanlışları gazeteden kaynaklanmaktadır.

² Bu isimler arasında Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele ve Adnan Adıvar bulunmaktadır.

Kaynakça

- Akça, E. B. (2000). Türk Ulusal Kimliğinin Oluşumunda Basının Yeri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(7), 123-137.
- Anderson, B. (2011). Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması (6. b.). (İ. Savaşır, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Arabacı, C. (2002). Vilayet Matbaaları ve Konya Vilayet Matbaası. *Selçuk İletişim*, 2(2), 117-123.
- Ateş, T. (2010). *Türk Devrim Tarihi* (6. bs.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ayhan, B. (2007). Osmanlı'dan Cumhuriyete Toplumsal Kimlik Oluşumunda Basının Rolü. M. B. Arık, ve M. Şeker (Dü), *İletişim ve Ötesi* (s. 259-305). Konya: Tablet Yayınları.
- Ayhan, B. (2009). *Atatürk ve Basın*. Konya: Palet Yayınları.
- Biagini, A. (2007). *Çağdaş Türkiye Tarihi*. (D. Kocaoğlu, ve G. Tuna, Çev.) Ankara: Phoenix.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (3. b.). (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çavuş, S., ve İşliyen, M. (2017). Yeni Türk Harflerine Geçiş Sürecinde Aksaray Vilayet Gazetesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(45), 206-224.
- Erdoğan, İ. (2007). *Pozitivist Metodoloji* (2. b.). Ankara: Erk Yayınları.
- Gencer, A. İ., ve Özel, S. (2010). *Türk İnkılâp Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Goloğlu, M. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi - I Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)* (2. bs.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gürkan, N. (2000). Moderliğin İnşasında Gazeteciler. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(7), 9-28.
- Güz, N. (1991). *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Matbaası.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*(26), 172-194.

- Kaya, E. (2007). *Mustafa Kemal Atatürk'ün İlk Gazetesi Minber*, Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Kocabaşoğlu, U., ve Birinci, A. (1995). Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler. *Kebikeç*(2), 101-122.
- Koç, İ. C., (2006). *Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri (1929-1938)*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Koçak, C. (1992). Siyasi Tarih. M. T., *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980* (s. 85-154). Cem Yayınları.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- McLuhan, M. (1999). Gutenberg Galaksisi. (G. Ç. Güven, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ortaylı, İ., ve Küçükaya, İ. (2015). *Cumhuriyet'in İlk Yüzyılı (1923-2023)* (10. bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Topuz, H. (2015). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi* (6. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tuğluoğlu, F. (2016). Aksaray Vilayet Gazetesi ve Muhtevası Hakkında Bazı Değerlendirmeler. (s. 271-282). Aksaray: I. Uluslararası Aksaray Sempozyumu (Tarih, Kültür, Din, Medeniyet).
- Tüfekçioğlu, H. (1992). Cumhuriyet İdeolojisi ve Türk Basını (Hakimiyet-i Milliye 1.12.1928-31.12.1929). *Sosyoloji Dergisi*, 3(3), 45-96.
- Varlık, M. B. (2015). Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemlerinde Vilayet Gazeteleri (1919-1970). *Kebikeç*(39), 443-474.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (9. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Aksaray Vilayet Gazetesi

- Aksaray Vilayet Gazetesi, 23 Birinciteşrin 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 30 Birinciteşrin 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 19 Haziran 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 26 Haziran 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 28 Ağustos 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 18 Eylül 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 16 Birinciteşrin 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 6 İkinciteşrin 1929, s. 3.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 25 Birinci Kânûn 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 18 Birinci Kânûn 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 27 Şubat 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 13 Ağustos 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 27 İkinciteşrin 1929, s. 1.
- Aksaray Vilayet Gazetesi, 31 Temmuz 1929, s. 1.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 22 İkinci Kânûn 1930, s. 2.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 8 İkinci Kânûn 1930, s. 1.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 15 İkinci Kânûn 1930, s. 1.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 29 İkinci Kânûn 1930, s. 1.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 1 İkinci Kânûn 1930, s. 1.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 5 Şubat 1930, s. 4.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 19 İkinci Teşrin 1930, s. 2.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 3 Kânunuevvel 1930, s. 3.

Aksaray Vilayet Gazetesi, 26 Mart 1930, s. 2.

Ekler

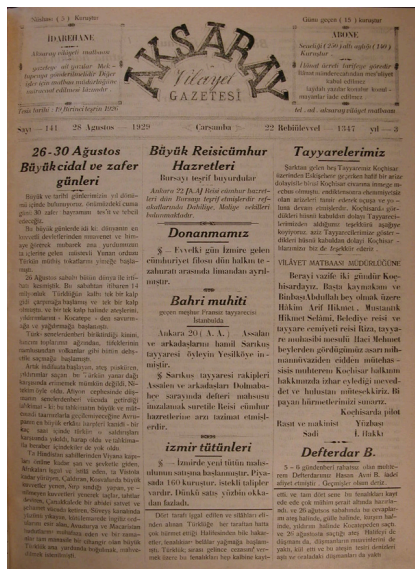
Ek 1: 30 Birinci Teşrin 1929

Ek 2: 6 İkinci Teşrin 1929

Ek 3: 18 Birinci Kânûn 1929

Ek 4: 28 Ağustos 1929

